

Arbeidernes kamp mot loven

LOVENES HENSIKT OG RETTSAPPARATETS GENERELLE FUNKSJON

Den klassen som har politisk og økonomisk makt i et klasse-samfunn vedtar de lover den trenger for å beskytte sine posisjoner. Dette gjelder generelt. Under kapitalismen vil lovene ha som hensikt å ivareta interessene og privilegiene til dem som profiterer på systemet, ofte representert gjennom det kapitalistiske statsapparat. Kapitalismens lovgivningsorgan utvikler sitt eget lovverk rettet mot det flertallet som er uten politisk og økonomisk makt.

Domstolene og rettsapparatet utfører lojalt den dømmende myndighet de pålegges av de mektige. "...det er neppe tvil om at den dommertype som er skapt, på mange måter tilfredsstillende krav som rettshåndheverne selv finner meget viktig å få ivaretatt".¹⁾ Men dommerne dømmer ikke bare ut fra interessene til dem som gir lovene, de ivaretar i høyeste grad også sine egne interesser når de med pinlig aktsomhet anvender kapitalismens lovverk. Dommerne sitter trygt forankret i den herskende klassen:

"Juristene, som fortsatt fyller mesteparten av embetsverket, domstolene og 50% av departementsstillingene, vil bevare et typisk borgerlig preg i sin sosiale sammensetning. Vi vet også at de politisk sokner mer til høyre enn filologene og realistene gjør." ²⁾

"En undersøkelse av cand.psychol. Inger Marie Aursand viser at i 1958 var 37,6% av medlemmene i Den konservative studenterforening jurister, mot 19% jurister i Studentvenstrelaget og 11,1% i Sosialistisk studentlag". ³⁾

De juridiske kandidatene hadde i tidsrommet 1815-1955 hovedsaklig fedre med yrker som kjøpmann, eier eller bedrifts-

leder. 70% av de juridiske kandidatene i tidsrommet 1941-1955 var rekruttert fra familier med overklasseyrker, eller som tilhørte borgerskapet. 4) Det juridiske studiet er også lagt opp slik at det bidrar til interesse for å opprettholde det kapitalistiske samfunnssystem, "... det eksamenssystem som juristene har skapt er usedvanlig velegnet til å skape verdimeisig integrasjon i samfunnet." 5) I 1966 var 30% av alle høyesterettsadvokatene i landet representert i ledende organer i norsk næringsliv. 6)

Justisen i klassesamfunnet bevarer bare illusjonene om "likhet for loven", domstolenes mer eller mindre skjulte politiske funksjon sparker bena under klisjéen om rettssikkerhet. Avkledd alle fraser trer den lovgivende og dømmende makt fram som instrument for dem som hersker politisk og økonomisk. Lovverket har f.eks. som formål å forsvare den private eiendomsrett og herskernes moral. Domstolene dømmer med glede dem som ikke tilpasser seg kapitalismen eller som kjemper aktivt mot undertrykkelsen.

Det er bare visse "forbrytelser" som er "ulovlige". Tileggelse av merverdi - kapitalistenes planmessige tyveri av lønnsarbeidernes innsats - er beskyttet av lovverket, mens arbeidernes krenkelse av kapitaleiernes rovgods stemples som tyveri og er straffbart. Imperialistenes morderiske erobringkriger i Vietnam og andre steder faller utenfor lovverket, mens de som protesterer aktivt mot militariseringen havner i fengsel. Rettsapparatets behandling av hvitsnippforbryterne, av konkursspekulantene, assurancesvindlerne og skattesnyterne er eksempler på klassestatens unnfalldenhet. På den annen side står rettsapparatet parat til å dømme og fengsle alkoholikere, løsgjengere eller andre som forbrukerkapitalismen ikke kan dra nytte av. Å vri bajonetten rundt i magen på fienden blir soldaten oppdratt til, å spise med kniven er brudd på god takt og tone.

Hvordan forholder det seg så med det regelverk som regulerer utbygtingen i arbeidet? Hvilken lovgivning og rettspraksis har gjennom tidene utviklet seg i kampen mellom kapitalens disponenter og arbeidskraftens bærere?

FRA STREIKERETT TIL LØNNSNEMND.

Det viktigste kampmidelet til arbeiderne er streiken; retten til i fellesskap ikke å selge arbeidskraften til den pris eller under de forhold arbeidskjøperne tilbyr. Denne retten er like gammel som kjøp og salg av arbeidskraft. Idag er denne "retten" formelt svært innskrenket. Streik blir bare i bestemte tilfelle "tillatt" i forbindelse med uenighet om ny tariffavtale, ved "interessetvister". Streik i avtaletiden er "ulovlig" sett med kapitalismens lovverk, og arbeiderne har bare i organiserte former lov til å nekte å

selge sin arbeidskraft hvert 2. eller hvert 3. år. Ledelsen i arbeidernes egen hovedorganisasjon har sammen med Norsk arbeidsgiverforening (NAF) og staten i realiteten avskaffet streikeretten. LO-ledelsen og forbundsledelsen har ikke bare forsøkt å frata arbeiderne deres viktigste kampmiddel, de er også ved dom i Arbeidsretten forpliktet til å motarbeide streiker i avtaletiden, ja endog ta initiativ til streikebryteri. 7) Men ledelsen i fagorganisasjonen og i den organiserte arbeiderbevegelse har ikke alltid gått imot arbeidernes streiker.

På stiftelsesmøtet til Det norske arbeiderparti i 1887 ble det vedtatt at partiet "*vil støtte berettigede og anerkjente arbeidsnedleggelse*", og Arbeidernes faglige landsorganisasjon (AFL) som det nåværende LO ble kalt ved stiftelsen i 1899, hadde i starten som et hovedformål å støtte streikende arbeidere økonomisk. Kontingentinnbetalingene gikk hovedsaklig ut igjen som streikebidrag, og det fantes knapt nok lønnsutgifter til ansatte i AFL.

De første større streikene i Norge kom 10 år før AFL ble stiftet. Typografene og fyrstikkarbeiderne kjempet for bedre lønns- og arbeidsvilkår, og bl.a. Bjørnstjerne Bjørnson forsvarte fyrstikkjentene på et streikemøte i Arbeider-samfundet i 1889: 8)

"Denne Streik, og Streikene efter denne og alle andre Streiker skal tvinge Arbeidsgiverne til at gjøre det rette. Jeg tror at dette med Streiker er en ren velsignelse"

At Bjørnson så reservasjonsløst gikk inn for streikevåpnet gjenspeiler den innflytelsen liberalerne hadde i fagorganisasjonen de første årene. Partiet Venstre støttet den organiserte arbeiderbevegelsen i årene rundt århundreskiftet og forsøkte å kontrollere bevegelsen ved å imøtekomme endel av kravene. Den liberale innflytelsen førte bl.a. til at AFL året etter stiftelsen nedsatte en komité som skulle utarbeide forslag til en meklings og voldgiftsordning. "*Den økonomiske Kamp mellem Arbeide og Kapital (Arbeidere og Arbeidskjøbere ...) gaa over fra den brutale kropslige eller økonomiske Næverett til en Retsbevidshetens Magt eller Institution*".

I 1902 ble Arbeidsgiverforeningen (NAF) og AFL enige om felles regler for meklings og voldgift. AFL sa opp avtalen i 1905. Relativt store forbund som f.eks. Jern og metall sto utenfor AFL i denne perioden, og gikk med et langt mer klassekamp-preget alternativ imot voldgiftsretten. Selv om forslaget fra AFL i 1902 om "voldgift" mer var forslag om en meklingsinstitusjon som bare hadde rettskraft når begge parter anerkjente dommen; selv om streikeretten ikke skulle oppheves, og selv om forslaget var taktisk bestemt ut fra situasjonen i øyeblikket - med krise og arbeidsløshet -

så røper voldgiftsforslaget liberalernes forsiktige og systemimmanente samarbeidslinje. Venstreregjeringen var så fornøyd med AFL's initiativ at den ikke selv fant grunn til å lovfeste en voldgiftsordning," ... som vel fra alle hold maa erkjendes at medføre uheldige følger for partene selv og for samfundet i det hele".10)

Fra 1905, da bl.a. Jern og metall kom med i AFL og fordoblet medlemstallet slik at det ble ca 15000, og i 20 år fremover førte selve arbeiderbevegelsen en konsekvent kamp mot voldgift og meklingsinstitusjonene, selv om fagorganisasjonens ledelse, først og fremst representert ved Ole Lian, førte en mer forsiktig og "ansvarlig" klassesamarbeidslinje. Staten overtok etterhvert initiativet når det gjaldt å innføre tvungne forhandlinger og avtaler mellom arbeidskjøperne og arbeiderne. Venstremannen Johan Castberg foreslo i 1907 at Regjeringen skulle utrede spørsmålet om tvungen voldgift. Venstre hadde mistet kontrollen over fagorganisasjonen, men beholdt kontrollen over statsapparatet - det skulle nå brukes for å hindre arbeidernes "ukontrollerte" fremmarsj.

Regjeringen nedsatte en komité: Solnørdal-komiteen, og innstillingen til lov om mekling og voldgift i arbeidstvister kom i 1909. Komiteen foreslo opprettet meklings- og voldgiftsråd, arbeidsstans skulle ikke finne sted før konflikten hadde vært behandlet av meklingsrådet. Rettstvister (om gjeldende tariff) skulle ikke søkes løst ved arbeidsstans, men avgjøres av et voldgiftsråd. Alt dette var det enighet om i komiteen, der AFL var representert ved Ole Lian. Lian fant tilogmed å kunne slutte seg til følgende formulering som både uttrykker tillit til statsmakten og lojalitet til det kapitalistiske samfunnet:

"Meklingsrådets .. formann .. bør opnævnes av regjeringen. Denne vil ha lettest for at finde mænd, som er bedst skikket for arbeidet, og saadan utnævnelse vil gi vedkommende den stærkeste følelse av at være ansvarlig overfor samfundet som helhet". 11)

Lian og representanten for NAF (Myhre) utgjorde imidlertid et mindretall når de ikke kunne akseptere at også interesse tvister 12) skulle avgjøres av voldgiftsrådet, og være bindende for partene ved enstemmig vedtak. Lian argumenterte i sin fraksjonsanmerkning med hovedorganisasjonene som fredsskapende faktorer og skrev:

"Streiken er nu det sidste middel, som tilgribes, hvorimot den stadig økende organisation gjør det mulig at opnaa ved forhandling, ... streiken er trængt tilbake som en eventualitet,gjennom forhandlinger at opnaa resultater som tidligere var utænkelige uten kamp".

Lian var i komiteen ikke motstander av voldgift, men ville bare bruke den dersom AFL og NAF var enige om det.

Rundt på arbeidsplassene var motstanden mot voldgift i enhver form langt mer kompromissløs, og saken ble ført opp på AFL-kongressen i 1910. Lian unngikk imidlertid noen diskusjon ved å få vedtatt at saken skulle utredes av Sekretariatet og Hovedstyre i samråd med en valgt 11-manns komité. Denne manøvreringen var helt i tråd med Lians virksomhet som formann i AFL fra 1906 til 1925. Han gikk inn for sentralisering av fagorganisasjonen, og ville at AFL aktivt skulle brukes for å hindre de spontane utbruddene av arbeiderklassens opprørsvilje, og AFL fikk under Lians ledelse mer og mer makt over de enkelte fagforeningene. Lian ville ikke ha "konflikter":

"..inden et godt organisert fag eller arbeidsbranche blir konfliktene sjeldnere", og han betraktet det som "uro" når arbeiderne kjempet spontant, "..med den meget nydannelse har det maattet opstaa adskillig uro på arbeidsmarkedet" 13)

Byråkratiet ble langsomt utvidet, og etterhvert måtte fagforeninger som ønsket streikebidrag forsikre seg om støtte fra forbund og AFL før de gikk til streik. Landsorganisasjonen med Ole Lian på toppen hadde begynt å legge sitt lammende apparat over arbeidernes opprørstrang.

Svaret på Lians reformistiske klassesamarbeidslinje kom med Fagopposisjonen av 1911, leder: Martin Tranmæl:

Arbeiderklassen har ingen grunn til å bøye seg for borgerlige lover lenger enn det stemmer med deres egne interesser. Lovbrudd er tvertimot nødvendig ikke bare i den endelige revolusjonære maktkampen, men også i den hverdagslige klassekampen.

Hensynet til "borgerlig moral" må ikke hindre arbeiderne i å bruke de midlene som er mest effektive. Arbeiderne kunne miste skrunøkler i maskineriet eller velte oljekanner i brøddeigen, eller glemme dynamitt i borehullene.

På Fagopposisjonens møte i Trondheim 1911 ble arbeidernes kampmidler fastslått:

Som kampmidler nyttes i første rekke: streik, sympati-streik, obstruktion, sabotage, kooperasjon.

Taktikeren og kamelonen Ole Lian kjente vindretningen, og da Venstreregjeringen i 1913 ville gjennomføre sitt program punkt om innføring av tvungen voldgift, grep han ordet på et demonstrasjonsmøte:

"Hele fagorganisasjonens innflytelse hviler på retten til streik. Vi vant absolutt intet fremskritt hvis ikke den eventualitet stod bakom at arbeiderne kan nekte å avhende arbeidskraften, når enighet om betingelsene for salget ikke oppnås. Og jo mer begrenset adgangen til streik er,

Lian forandret AFL's kurs allerede året etter at Tranmæl hadde fått organisatorisk feste, og i 1912 inntok AFL en overraskende og avvisende holdning til de reformene som høyreregjeringen hadde formulert i Ot.prp.nr.29 1912. I proposisjonen gikk regjeringen inn for den linje som Lian hadde uttrykt i sin mindretallsinnstilling i Solnørddal-komiteen. Men Venstreregjeringen ville gå lenger, tvungen voldgift sto på programmet og regjeringen var standhaftig. AFL hadde tidligere under Lians ledelse betraktet streik som "det siste middel", og regjeringen trodde nok hverken på Lians retorikk eller Fagopposisjonens uforsonlige klassekampstrategi. Men de skulle få erfare at arbeiderne samlet seg bak Tranmæls linje og at også Lian motstrebende manøvrerte AFL i samme retning.

Venstreregjeringens proposisjon (Ot.prp.nr.23,1913) hadde beholdt tanken om innføring av tvungen mekling og etablering av Arbeidsretten, men argumenterte også for tvungen voldgift når det var *"paakrævet for samfundet at anvende videregaaende foranstaltninger"*. Voldgiften skulle bl.a. hindre at arbeiderne og arbeidskjøperne led økonomisk tap, men viktigere var nok hensynet til statens sikkerhet, kapitalismens stabilitet, ro og orden. *"Under kritiske forhold kan en arbeidsskants endog bringe statens sikkerhet i fare"*, og tvungen voldgift skulle ifølge proposisjonen brukes når *"Tvister paa grund av sin art eller sit omfang utsætter betydelige samfundsinteresser for fare"*.

Regjeringens begrunnelse for å innføre voldgift var altså hensynet til den kapitalistiske stats sikkerhet, og det kapitalistiske samfunnets bevarelse. Venstreregjeringen tok med loven kort og godt sikte på å sikre sine egne, makthaverne, privilegier og interesser. Den gryende revolusjonære arbeiderbevegelsen med Tranmæl i spissen gjennomskuet lovframleggets klassekarakter, og så på voldgiftsordningen ikke som en redningsplanke for *"samfundsinteressene"*, men for kapitalistklassens klasseinteresser.

Fagopposisjonen av 1911 fikk etterhvert fotfeste og innflytelse i AFL, og på kongressen i 1913 oppfordret taktikeren Lian: *".. på det kraftigste at bekjempe en saadan lovs vedtagelse."* Nå hadde hele AFL rustet til kamp mot voldgiftsloven, men Venstre var fast bestemt på å føre den gjennom, og i Innst. O.II,1914 uttrykkes enda klarere voldgiftens hensikt: *"... et sidste middel til fredelig løsning ... til sikring av selve samfundets bestaaen..."*.

Nå var frontene blitt klare. Arbeiderne kjempet mot "det bestående", statsmakten brukte lovene til sikring av kapitalismen. 67000 fagorganiserte arbeidere undertegnet protest mot loven, og AFL's ekstraordinære kongress i 1914:

".. besluttet at iverksette en alminnelig arbeidsstans over hele landet hvis Stortinget vedtar loven".

Lian gikk inn for en offentlig meklingsinstitusjon, mens Tranmæl var konsekvent:

"Den nuværende stat, som representerer den besiddende klassens økonomiske og sociale interesser, kan umulig optræde som upartisk dommer eller opmand i interessekamp mellem arbeiderne og arbejdskjøperne. Der er saaledes intet retsgrundlag for en offentlig mæglings- og voldgiftsinstitusjon", og videre:

"Det aller viktigste hensyn er at en saadan lov legaliserer bestaaende forhold. Arbeiderorganisationerne kan aldrig være med paa at legalisere bestaaende forhold".

AFL's general-streik trused og klare manifest gjorde inntrykk på regjeringen, som både hadde Grunnlovens 100 årsjubileum og krigen å tenke på. Saken ble utsatt, men AFL's reaksjon var ikke mindre nådeløs da forslaget ble tatt opp igjen i 1915. Venstre måtte på nytt la forslaget om tvungen voldgift falle, men hadde lært: "Fremtidens fane maa være kamp mot klassekampen", og den fanen har Venstre siden aldri senket.

I 1915 kom imidlertid lov om arbeidstvister med bl.a. opprettelse av *Arbeidsretten* og innføring av tvungen mekling. Arbeidsretten skal avgjøre tvister om "...en tariffavtales gyldighet, forstaaelse", eller "krav som grunder seg paa en tariffavtale". Lian godtok både Arbeidsretten og meklingen, og Sekretariatet tok det første skritt på veien mot "å legalisere de bestaaende forhold". Fagopposisjonen krevde ekstraordinær kongress, men Sekretariatet vek unna konfrontasjonen med medlemmene. Venstre regjeringen hadde fått AFL til å akseptere endel av arbeidstvistlovene, og ble oppmuntret til også å tvinge voldgiftsretten gjennom. Det skjedde våren 1916, under påskudd av faren for lockout, en temmelig søkt begrunnelse sålenge loven ble vedtatt i Stortinget med Høyres og Venstres stemmer. Regjeringen la ned streikeforbud, men Sekretariatet og forbundsstyrene i AFL hadde vedtatt igangsettelse av proteststreik fra den dagen loven var vedtatt. Men streiken var mer symbolsk enn virkningsfull fordi den ble avblåst allerede etter en uke. Vedtaket om avblåsing ble gjort på ekstraordinær generalforsamling etter enstemmig innstilling fra Sekretariatet. Tranmæl ledet igjen opposisjonen. Heller ikke han ville fortsette massestreiken med 70000 arbeidere, men gikk inn for punktstreiker og ignorering av regjeringens vedtak. Sekretariatet derimot foreslo at AFL skulle oppnevne representant til voldgiftsretten slik regjeringen hadde forutsatt, og Lian var i begrunnelsen omhyggelig med å slå fast at det på ingen måte betydde at AFL hadde tatt standpunkt for loven. Den var imidlertid for drøy å svelge for flertallet, som uttalte at "*Landsorganisationen*

meddeler regjeringen at man ikke akter at opnævne noget medlem av voldtiftsretten". "*..lovbrud maa til for at slaa denne lov ihjæl*", het det i forslagsstillerens begrunnelse.

Men Lian manøvrerte igjen organisasjonen dit reformistene ville. Det ble vist til at vedtak om boikott var fattet sent på natten "*med uklarhet i hodene på morgenvisten*", og Lian sa om vedtaket: "*Det vilde være den rene galskap*". Vedtaket ble omgjort, og AFL-ledelsen hadde i realiteten bøyd seg for regjeringen og valgte å samarbeide om voldtiftlovens håndhevelse. Dette knefallet måtte være en skuffelse for arbeiderne, for, som det ble sagt: "*Vårt land hadde vel aldri sett en så iherdig, storstilt og planmessig protest mot noen lovgivning.*"

Skuffelse og kritikk mot ledelsen av AFL ble uttrykt på kongressen i 1917, der en stor fraksjon gikk inn for konsekvent obstruksjon av lovene om tvungen mekling og voldtift, og foreslo generalstreik "*..veien til sosialismen kunne bli lettere og kortere: ...tvungen mægling og voldtift er uforenlig med arbeiderklassens fundamentale interesser*". Lians i realiteten reformistiske, men i retorikken revolusjonære linje vant imidlertid flertall: Protesten mot voldtiftsloven skulle fastholdes, men en skulle arbeide "*innenfor systemet*" med forbedring av loven og proteststreiker mot opprørene dommer. I vedtaket het det bl.a.: "*Fagorganisasjonen betrakter voldtiftsloven som et uretmæssig indgrep i den frihet som arbeiderklassen har krav paa*", Men: "*En stor og mægtig bevegelse som fagorganisationen nu er blit, umulig i lengden kan operere paa kant av loven....*". AFL skrev til regjeringen og protesterte, uten at det fikk de helt store konsekvenser, loven fikk forlenget gyldighet, og ble stadig brukt i kampene i begynnelsen av 20-årene, hver gang mot arbeidernes protester.

I 1922 hadde Arbeiderpartiet vunnet en parlamentarisk seier, og møysommelig startet oppbyggingen av en valgmaskin og ansvarlig Stortingsparti. Arbeiderpartiet som i 1918 hadde beholdt seg retten til å anvende revolusjonære masseaksjoner i kampen for arbeiderklassens økonomiske frigjøring stemte i 1922 for en ny, riktignok midlertidig, lov om tvungen voldtift. Det vakte mildt sagt oppstandelse innen arbeiderkretser, endog Arbeiderpartiets sentralstyre var uenig, men Stortingsgruppa hadde i realiteten støtte fra Lian-fraksjonen i AFL. Flertallet, både i AFL's sekretariat og representantskap var mot å stemme for voldtiftsloven, men Lian, som opprinnelig støttet flertallet, satte fram forslaget om at "*..arbeidernes representanter i Stortinget ikke skulle stemme mot en midlertidig voldtiftslov*".

Dermed var ringen sluttet, retorikken var avslørt. Lian hadde vendt tilbake til klassesamarbeidspolitikken fra Solnør-dal-komiteen,- og fått AFL med seg. Lov om tvungen voldtift

vedtas med Arbeiderpartiets og Venstres stemmer - mot Høyres.

For tredje gang ble tariffavtalen avgjort i retten. Dommen i 1922-23 gikk ut på store lønnsnedslag for arbeiderne, i gjennomsnitt 25%. Mange fagforeninger meldte seg ut av AFL, og Lian tok på kongressen i 1923 ikke opp forslag om fornyelse av voldgiftsloven, og loven ble midlertidig avskaffet i 1923. Tranmæl summerte opp arbeiderbevegelsens erfaringer:

"Det er ingen tvil om at det har vært en ulykke for den norske arbeiderklasse den voldgift vi har og har hatt. Vi har liksom stanset i vår utvikling og innført en slags faglig parlamentarisme som har holdt på å kvele oss."

Men voldgiftsloven kom tilbake, og denne gang for 2 år, fra 27 til 29. Samtidig med voldgiftsloven kom også "tukthusloven", som uten engang å gi skinn av noe annet var en klasselov, rettet mot arbeiderklassen. Nå forandret AFL strategi, kampen skulle føres mer og mer i Stortinget, og ved valget i 1927 bevilget AFL penger til Arbeiderpartiet, og drev iherdig valgkamp. DNA ble det største partiet på Stortinget. Men samtidig ble det iverksatt direkte aksjoner mot det reaksjonære samfunnets klassesdommer, og etter oppfordring fra Kommunistpressen ble det i 1928 gjennomført en omfattende streik i protest mot en rettskjennelse som gikk ut på 12% lønnsnedslag for arbeiderne. AFL støttet også forsiktig streiken.

Venstreregjeringen hadde ved å bruke lovgivningsapparatet åpenlyst i klassekampens tjeneste åpenbart lovverkets og domstolenes reaksjonære funksjon og hensikt under kapitalismen, og voldgiftsloven lot seg ikke fornye i 1929. Motstanden var blitt for sterk. Fagbevegelsen hadde ved åpen kamp og sabotasje avslørt rettsapparatets sanne ansikt. Men snart tok den parlamentariske ansvarlighet overhånd både i DNA og AFL, og innstillingen til de borgerlige lovene ble forandret nå som partipampene fikk kontroll over og fordelet av borgerskapets statsapparat. Arbeiderpartiet begynte å administrere kapitalismen. Det demokratiet som DNA's nestformann i 1930 hadde karakterisert på følgende måte: *"Det såkalte demokratiet er ikke annet enn en gammel overtroisk levning fra det nittende århundre"*, skulle reddes da DNA dannet regjering 5 år senere.

For AFL betydde det tilbakeholdenhet. Fagbevegelsen måtte ta standpunkt mot "ulovlige streiker", og unngå åpne konflikter. Paradokset nærmer seg fullføring: Arbeiderpartiregjeringen foreslår i 1938 spesielle voldgiftslover for løsning av "vanskelige konflikter, og fagorganisasjonen nikker bifallende. Den viktigste grunnen til motstanden mot tvungen voldgift i 1914 *"..at en saadan lov legaliserer bestaaende forhold"*, var nå hovedgrunnen til at loven ble aksep-

tert. Arbeiderpartiet skulle befeste sin makt over apparatet, kapitalismen måtte legaliseres.

Den reformistiske utviklingen i LO kan ikke forklares bare ved å konstruere en slags forræderteori: ledelsen har forrådt massene og revolusjonen. LO's vekslende politiske kurs henger nøye sammen med de økonomiske konjunktursvingningene Norge har gjennomlevd. Bevegelsen valgte ofte taktiske standpunkt i øyeblikket som etterpåklokskapen kan karakterisere som feilaktige. Men LO's utvikling må på den annen side ikke bli oppfattet som en historisk nødvendighet, det er meningsløst å si at LO ikke kunne utvikle seg annerledes enn den har gjort, - da er all kritikk bortkastet. Kampen mellom politiske linjer i organisasjonen ser vi tydelig helt fra starten, og det ansvarlige lederskap som har staket ut kursen har alltid stått "til høyre" for massene, og den organisatoriske veksten har fremmet den antirevolusjonære, systemimmanente samarbeidsideologien. Reformistene har formet en organisasjon for fremme av reformistisk fagforeningspolitikk. Et annet moment av betydning i forbindelse med organisasjonens syn på streiker og "ulovlige" aksjoner er forandringen i medlemsstokken. I midten av 30-årene fikk fagbevegelsen stort tilsig av handels- og kontorfunksjonærer som var mest innstilt på å bruke forhandlinger og parlamentspolitiske midler for å bedre sin "levestandard". I tillegg fikk arbeiderbevegelsen etter regjeringsovertagelsen tilslutning fra beinjegere og andre uten revolusjonær politisk oppfatning, og mange meldte seg inn i DNA fordi slekt, venner og arbeidskamerater var der.

Etter krigen har den tannløse, opportunistiske kursen blitt ført videre på kapitalismens premisser. AFL's representantskap vedtok i 1945: *Fagorganisasjonen går inn for at alle tvister om lønns- og arbeidsvilkår blir løst uten arbeidsstans.* Og i 1946 godtar fagorganisasjonens ledelse tvungen voldgift - som på grunn av den tradisjonelle motvilje - blir kalt l ø n s n e m n d. Den skulle "med endelig virkning fastsette lønns- og arbeidsvilkårene, såfremt ... myndighetene fant en fredelig løsning påkrevd av samfunnmessige grunner" 15) Fagorganisasjonen gikk i realiteten inn for innskrenking av streikeretten, og tok til og med avstand fra streik som middel til å bedre kårene. Den tvungne voldgiften ble stående i forskjellige variasjoner fram til utgangen av 1952, og de fleste tariffoppgjørene i denne perioden ble avgjort ved tvungen lønnsnemnd i retten.

Voldgiften ble ikke avskaffet i 1952, men ble frivillig, og hverken LO eller NAF hadde ønske om å erstatte tvungen voldgift med åpne streikeaksjoner. LO fremhevet tvertimot at "arbeidsfreden" var det eneste hensiktsmessige og tilstrebelsesverdige. På LO-kongressen i 1961 uttalte formannen Konrad Nordahl "... det er noe uvant med streik i vårt land

nå", og det kunne han trygt si. Streikeretten har i realiteten vært svært begrenset i alle år etter krigen. "Streik blir bare tillatt når den ikke rammer særlig hardt"16)

Det våpnet som til og med Bjørnstjerne Bjørnson så på som en velsignelse, streiken som "skal tvinge arbeidsgiverne til at gjøre det rette" tar LO-formannen Aspengren nå avstand fra: "Ville streiker fører til kaos og anarki, noe ingen er tjent med". 17)

Massene av arbeidere blir manøvrert av privilegerte LO-ledere til å legge ned sitt viktigste våpen, og akseptere den "lovlige" utbyttingen. Trammæl har engang formulert arbeiderklassens syn på kampen i relasjon til loven: 18)

"Det er kampen for omlegging av samfunnet det her egentlig strides om. Statsadvokaten stemplet oss og den bevegelse vi deltar i som samfunnsfiender og som en samfunnsfiendtlig bevegelse. Den samme dom har man hørt før i historien. Borgerklassen måtte også i sin tid kjempe mot den. Men likevel arbeidet den seg fram til seier. Etter statsadvokatens dom er arbeiderklassen rettløs her i landet. Og ikke bare rettløs. Eiendomsløse er vi også. Det er jo nettopp situasjonen, at den klassen som er med på å fø og kle hele samfunnet, den er jo selv både rettløs og eiendomsløs. Se på arbeiderne i fabrikkene og verkstedene. Det verktøyet de har, er ikke deres. De produkter de framstiller, er ikke deres. Utenlandske og innenlandske kapitalister eier alt det de framstiller. Det samme er tilfelle med småbøndene, det samme med fiskerne. Å GJENERØBRE LANDET FOR DEM SOM BØR EIE DET, det er det vår bevegelse har til mål. Og oss kalle man samfunnsfiender! Den nasjonale frigjøringskamp har måttet kjempe mot de samme beskyldninger i sin tid. Vi vil et samfunn der det arbeidende folk eier produksjonsmidlene. Et samfunn som bygger på alles samvirke, ikke på spekulasjon og utbytting. Dette er vårt program. Og fordi vi kjemper for dette program, måtte vi komme i konflikt med alle maktorganer for den herskende klasse. Statsadvokaten talte inntrengende om nødvendigheten av å opprettholde "loven". Alle som vet litt om hvilken situasjon vi står i her i landet, må uvilkårlig stusse. Tusenvis av lovovertredere har vi sett i det siste. Vi har sett alle dem som tjener penger på smugling. Og påtalemyndighetene har stått maktesløse overfor disse lovbrüterne. De har brutt loven for personlig vinnings skyld, det usleste av alle motiver. Overfor dem står man maktesløse. Men overfor dem som står tiltalt, setter man straffeloven i hel og full anvendelse. Det er lett å bruke den når man vil. Det er bare å veie hvert ord, å finne fram til alle paragrafer man kan domme etter. Men hva er loven? Loven kommer alltid etter utviklingen. Den går aldri foran, skaper aldri noe nytt. Alt det nye må først kjempe seg fram. Først når det har seiret, blir det lov."

NOTER

- 1) Nils Christie: "RETTSVESENET OG DETS KLIENTEL" Det norske samfunn, Gyldendal, Oslo 1968.
- 2) Vilhelm Aubert et al: "AKADEMIKEREN I NORSK SAMFUNNSSTRUKTUR" Tidsskr. f. Samf.forskning, vol 1, 1960, s.202.
- 3) Som ovenfor, s.204.
- 4) Einar Jetne: "JUSTISMAKT, STATSMAKT OG ØKONOMISK MAKT" Makten og paragrafene, Trondheim 1969.
- 5) Se note 1)
- 6) Se note 4)
- 7) "LO-pampene bruker Arbeidsretten mot arbeiderne", Klassekampen nr.3, april 1969, s.6.
- 8) Sitert fra Kristen Andersen: "ARBEIDSKAMP OG ARBEIDSRETT" Tanum, Oslo 1965.
- 9) Fra LO-sekretariatets sirkulære om voldgiftsforslaget, Sitert fra Gunnar Ousland: "Landsorganisasjonen i Norge I", s.493, Tiden 1949.
- 10) Ot.prp. nr.11, 1902/1903.
- 11) Fra Solnørdal-komiteens innstilling av 20.nov.1909
- 12) Det kalles *interessetvist* når kjøper og selger ikke er enig om vilkårene for salget, dvs. ved forhandling om ny tariffavtale. *Rettsvist* er uenighet om forståelse eller tolkning av gjeldende avtaler.
- 13) Sitert fra Lians fraksjonsbemerkning til Solnørdal-kom.
- 14) Talen er delvis referert i Gunnar Ousland, note 9.
- 15) Se note 8.
- 16) Edvard Bull: "NORSK FAGBEVEGELSE", Tiden 1968.
- 17) Intervju i Adresseavisen 20.august 1970.
- 18) Fra Martin Tranmæls innlegg i lagmannsretten i Oslo 4. juni 1924. Tranmæl sto tiltalt for å ha tatt inn i Arbeiderbladet et opprop om militærstreik.

Arnulf Kolstad